

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

**кафедра національної безпеки (сфера прикордонної діяльності) та управління
факультету підготовки керівних кадрів**

СИЛАБУС

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВБ 02 «ПРИКОРДОННА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ»

за вибором

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону

Спеціальність: 256 Національна безпека (сфера прикордонної діяльності)

Кваліфікація: магістр національна безпеки (сфера прикордонної діяльності)

Професійна кваліфікація: офіцер оперативно-стратегічного рівня Державної прикордонної служби

України

Навчальна дисципліна «Прикордонна безпека України» вивчається на другому (магістерському) рівні вищої освіти у галузі знань 25 Військові науки, національна безпека, безпека державного кордону зі спеціальності 256 Національна безпека (сфера прикордонної діяльності) для підготовки офіцерів оперативно-стратегічного рівня Державної прикордонної служби України.

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Для цілей силабуса терміни вживаються у такому значенні:

автономність і відповідальність - здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності;

знання - осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (фактологічні) і теоретичні (концептуальні, методологічні);

інтегральна компетентність - узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності;

кваліфікація - офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган встановив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами (вимогами);

кваліфікаційний рівень - структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня;

компетентність/компетентності - здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості;

комунікація - взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

результати навчання - компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання;

уміння - здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання задач і проблем. Уміння поділяються на когнітивні (інтелектуально-творчі) та практичні (на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів).

В межах курсу підготовка офіцера-керівника оперативно-стратегічного рівня здійснюється шляхом надання знань, вироблення вмінь та формування практичних навичок необхідних для виконання обов'язків на посадах керівного складу ДПСУ, формування здатності розв'язувати складні задачі і проблеми прикордонної діяльності у галузі національної безпеки, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог, інтегрування знань різних сфер національної безпеки, автономне прийняття рішень в складних і непередбачуваних умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог, що потребує застосування нових

підходів і прогнозування, створення відповідної бази для подальшого професійного становлення та самовдосконалення з урахуванням конкретних потреб Державної прикордонної служби України.

Тривалість курсу: Всього 3 кредитів (1200 годин): 62 години аудиторної роботи(лекції -12год, семінари-26 год., групові заняття-14 год., підсумковий контроль - 2 год, 78 годин самостійної роботи, індивідуальної роботи - 78 год.

Мета навчальної дисципліни – забезпечення оволодіння офіцерами-магістрами системою знань щодо місця й ролі прикордонної безпеки України в системах міжнародної та національної безпеки, а також напрямів, підходів, інноваційних механізмів забезпечення захисту національних інтересів України в прикордонній сфері від загроз територіальній цілісності та викликів глобалізації на сучасному етапі.

Завдання навчальної дисципліни – розкрити теоретичні та методологічні засади прикордонної безпеки, її місце й роль в системах міжнародної та національної безпеки; висвітлити актуальні загрози територіальній цілісності та непорушності кордонів України із застосуванням збройної сили; дослідити сутність глобалізації, окреслити глобалізаційні виклики та загрози транснаціонального та транскордонного характеру, можливості подолання та запобігання їх прояву у прикордонному просторі України; розкрити концепцію інтегрованого управління кордонами як інноваційного механізму реалізації прикордонної політики держави з урахування досвіду її впровадження в Європейському Союзі; окреслити шляхи розвитку прикордонної політики України на засадах впровадження інтегрованого управління кордонами.

Вивчення навчальної дисципліни забезпечує формування у слухачів наступних **програмних компетентностей:**

А) загальні компетентності:

ЗК-2 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК-7 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 9. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 10. Здатність працювати в міжнародному контексті.

Б) професійні компетентності:

ФК-1. Здатність до узагальнення практики застосування законодавства з питань, що належать до компетенції ДПСУ та інших складових сектору безпеки і оборони України, розробки пропозицій, спрямованих на його вдосконалення.

ФК 2. Здатність до розроблення та реалізації загальних принципів правового оформлення і забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

ФК 3. Здатність до стратегічного планування розвитку ДПСУ.

ФК 4. Здатність до управління діяльністю центрального органу виконавчої влади, його структурних підрозділів, а також територіальних органів Державної прикордонної служби України в повсякденних умовах, участі у боротьбі з організованою злочинністю та протидії незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів, участі у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом, а також припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій, що порушили порядок перетинання державного кордону України.

ФК 5. Здатність до організації застосування сил та засобів ДПСУ з метою участі в обороні України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності.

ФК 7 . Здатність до компетентної комунікації з суб'єктами забезпечення національної безпеки, виконання координаційних функцій, налагодження стратегічних комунікацій з громадськістю з питань, які відносяться до компетенції ДПСУ.

ФК 8. Здатність до організації діяльності прикордонних представників України з питань, пов'язаних з підтримання режиму державного кордону України, виконання пов'язаних із цим міжнародних договорів, створення умов для мирного розв'язання прикордонних конфліктів та інцидентів на державному кордоні України.

Оцінка ступеню сформованості компетентності здійснюється за результатами оцінки розуміння моделі прикордонної безпеки, оцінювання слухачами безпекового прикордонного середовища на міжнародному, національному та регіональних рівнях та обґрунтованості пропозицій щодо підвищення рівня прикордонної безпеки, обґрунтування ролі і місця прикордонної безпеки у системі національної безпеки, формування змісту відносин між її підсистемами.

Вивчення навчальної дисципліни забезпечує досягнення слухачами наступних **програмних результатів навчання:**

ПРН-1 Застосовувати положення теорій управління, безпеки державного кордону, збройної боротьби, правоохоронної діяльності, тенденції їх розвитку для вирішення практичних завдань. Оцінка досягнення результату здійснюється за результатами теоретичних знань щодо методики дослідження безпекового середовища та за ступенем обґрунтованості пропозицій щодо зниження рівня небезпеки, адекватністю обраної моделі оцінки безпекового середовища, повнотою врахування факторів обстановки та обраних методів дослідження.

ПРН-2 Розуміти сценарії дій злочинців та організованих злочинних угруповань, тактику дій з'єднань та частин противника. Оцінка досягнення результату здійснюється за результатами теоретичних знань щодо методики дослідження сценаріїв дій правопорушників та за ступенем обґрунтованості пропозицій щодо заходів протидії,

адекватністю обраної моделі прикордонної діяльності та її оцінювання, повнотою врахування факторів обстановки та обраних методів дослідження.

ПРН 4. Виявляти та прогнозувати ризики від впливу реальних та потенційних загроз прикордонній безпеці, обґрунтовувати заходи щодо їх мінімізації на міжнародному, регіональному, національному та місцевому рівнях, застосовуючи технологію аналізу ризиків та кримінального аналізу. Оцінка досягнення результату здійснюється за рівнем теоретичних знань щодо застосування методики оцінки рівня прикордонної безпеки для формування вихідних даних для розробки напрямів розвитку ДПСУ та обґрунтування пропозицій щодо заходів забезпечення прикордонної безпеки.

ПРН 5. Управляти процесами реалізації державної політики у сфері охорони державного кордону на міжнародному, регіональному, національному та місцевому рівнях, дотримуючись вимог чинного законодавства та враховуючи національні інтереси. Оцінка досягнення результату здійснюється за рівнем теоретичних знань щодо методики визначення та формування завдань у сфері прикордонної безпеки та обґрунтованістю розроблених заходів щодо забезпечення прикордонної безпеки в різних умовах обстановки та режимах функціонування.

ПРН 6. Здійснювати управління прикордонною діяльністю, застосовуючи методи стратегічного планування, реалізації стратегій, оцінювання їх ефективності та результативності. Оцінка досягнення результату здійснюється за рівнем засвоєння методик оцінки рівня прикордонної безпеки, їх застосування для обґрунтування заходів для забезпечення ефективності прикордонної діяльності в різних умовах обстановки та режимах функціонування.

ПРН 11. Координувати діяльність компетентних державних органів щодо захисту державного кордону, здійснення різних видів контролю, забезпечення режиму державного кордону та прикордонного режиму. Оцінка досягнення результату здійснюється за рівнем засвоєння методик координації діяльності суб'єктів прикордонної безпеки, їх застосування для обґрунтування заходів для забезпечення ефективності прикордонної діяльності в різних умовах обстановки та режимах функціонування, оцінювання стану взаємодії.

ПРН-19. Знати, розуміти та враховувати при здійсненні прикордонної діяльності та координаційної функції основи забезпечення воєнної безпеки держави, зокрема: законодавство України з питань оборони держави і територіальної оборони; повноваження, функції та завдання органів, підприємств, установ та організацій у сфері оборони держави і територіальної оборони; принципи їхньої діяльності, порядок взаємодії та координації як в умовах мирного часу, так і в особливий період; основи мобілізаційної підготовки і мобілізації в Україні; основи воєнної стратегії, застосування Збройних Сил України, проведення операцій. Оцінка досягнення результату здійснюється за рівнем засвоєння щодо моделі забезпечення безпеки державного кордону методик координації діяльності суб'єктів прикордонної безпеки, її застосування для обґрунтування заходів забезпечення ефективності прикордонної діяльності в різних умовах обстановки та режимах функціонування, оцінювання стану прикордонної безпеки.

Для досягнення програмних результатів навчання з навчальної дисципліни слухач повинен:

1. Описати основні теоретичні підходи щодо забезпечення прикордонної безпеки.
2. Пояснити співвідношення міжнародної, національної та прикордонної безпеки.
3. Виявити місце й роль прикордонної безпеки України в системі міжнародної безпеки та національної безпеки.
4. Проаналізувати чинники зовнішнього середовища, які впливають на стан прикордонної безпеки України.
5. Сформулювати напрями удосконалення системи забезпечення прикордонної безпеки України на різних рівнях її функціонування.
6. Порівняти моделі та механізми реалізації прикордонної політики на різних ділянках державного кордону України.

Слухач, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен:

знати:

сутність та зміст наукових підходів в дослідженні прикордонної безпеки;
 рівні прикордонної безпеки: глобальний, регіональний, локальний (національний);
 актуальні загрози територіальній цілісності та суверенітету України, пов'язаних із застосуванням збройної сили;
 актуальні виклики та загрози, спричинені процесами глобалізації;
 сутність, цілі та напрями розвитку прикордонної політики;
 варіанти реалізації прикордонної політики в сучасній світовій практиці;
 європейський досвід управління безпекою кордонів в реалізації прикордонної політики України;
 концепцію інтегрованого управління кордонами;
 підходи щодо удосконалення прикордонної діяльності, базових складових сучасної моделі охорони державного кордону України в контексті реалізації інтегрованого управління кордонами;

вміти:

оцінювати сучасне безпекове середовище та прогнозувати вплив воєнних, транснаціональних та транскордонних загроз національним інтересам України в прикордонній сфері ;
 аналізувати стан систем міжнародної (глобальної, регіональної), національної та прикордонної безпеки;
 обґрунтовувати та порівнювати напрями, підходи, механізми забезпечення прикордонної безпеки України та реалізації її прикордонної політики;

ознайомитись з:

досвідом політики зарубіжних країн і наднаціональних інституцій в сфері забезпечення прикордонної безпеки; теоретичними аспектами щодо протидії асиметричним загрозам (воєнним конфліктам, міжнародному тероризму) у сучасному глобалізованому світі; концептуальними та організаційно-правовими засадами регулювання глобальних та регіональних міграційних потоків в контексті інтегрованого (комплексного) управління кордонами.

Зміст навчальної дисципліни: теоретичні та методологічні засади прикордонної безпеки; прикордонна безпека в глобальній системі безпеки; регіональні системи прикордонної безпеки; національний вимір системи прикордонної безпеки; протидія загрозам територіальній цілісності та суверенітету України; протидія транснаціональній організованій злочинності на державному кордоні України.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Теоретичні та методологічні засади прикордонної безпеки

Прикордонна безпека як об'єкт пізнання. Предметне поле прикордонної безпеки. Лімологічні дослідження проблематики прикордонної безпеки. Прикордонна безпека крізь призму традиційних концепції безпеки в теорії міжнародних відносин. Критичні напрями безпекових досліджень як основа сучасного розуміння природи прикордонної безпеки. Прикордонна безпека крізь призму теорії національної безпеки. Безпека як поняття. Класифікація безпеки. Основи теорії національної безпеки.

Методологічні рівні та підходи в дослідженні проблематики прикордонної безпеки. Загальнонаукова методологія дослідження проблематики забезпечення прикордонної безпеки. Прикордонна безпека як предмет міждисциплінарних досліджень. Напрями досліджень прикордонної безпеки в теорії кордонів.

Тема 2. Прикордонна безпека в глобальній системі безпеки

Просторові рівні прикордонної безпеки. Місце й роль прикордонної безпеки в системі міжнародної безпеки. Глобальний рівень безпеки. Системні аспекти глобальної безпеки. Глобальні проблеми сучасності та їх вплив на прикордонну безпеку. Виклики та загрози глобальній безпеці. Глобальні загрози прикордонній безпеці. Протидія глобальним викликам і загрозам в інтересах прикордонної безпеки.

Тема 3. Регіональні системи прикордонної безпеки

Регіональний вимір міжнародної безпеки. Глобалізація та регіональна стабільність. Регіональні системи колективної безпеки у світі. Регіональний комплекс безпеки в Європі. Безпекові засади європейської інтеграції. Основні загрози регіональній системі європейської безпеки. Регіональні структури прикордонної безпеки та їхні завдання. Європейська Агенція з питань управління оперативним співробітництвом на зовнішніх кордонах держав-членів Європейського Союзу (FRONTEX). Основні тенденції розвитку FRONTEX.

Прикордонна проблематика регіональної безпеки. Інтеграція України в Європейську систему безпеки. Україна як суб'єкт регіональної системи прикордонної безпеки.

Тема 4. Національний вимір прикордонної безпеки

Системні аспекти основ національної безпеки. Національна безпека як системна характеристика розвитку людини, суспільства, держави. Національні цінності та національні інтереси як рушійна сила системи національної безпеки. Система національної безпеки. Елементи (підсистеми) системи національної безпеки. Функціональні характеристики системи національної безпеки. Система забезпечення національної безпеки, її структура та завдання. Комплексна оцінка загроз національній безпеці як ключова умова створення та адекватного функціонування системи забезпечення національної безпеки.

Прикордонна безпека як вид національної безпеки. Національна система прикордонної безпеки. Зв'язок між системами прикордонної та національної безпеки. Основні елементи національної системи прикордонної безпеки. Особливості системи забезпечення прикордонної безпеки. Місце й роль системи забезпечення прикордонної безпеки в системі забезпечення національної безпеки. Основні функції системи забезпечення прикордонної безпеки та принципи побудови її організаційної структури. Сучасні наукові погляди на проблему забезпечення прикордонної безпеки. Стратегічні підходи щодо забезпечення прикордонної безпеки в сучасній світовій практиці. Концептуальні аспекти вибору варіанту забезпечення прикордонної безпеки.

Охорона та захист державного кордону як невід'ємна складова системи забезпечення прикордонної безпеки. Теоретичні та методологічні засади охорони державного кордону. Правове регулювання у сфері охорони та захисту державного кордону. Система охорони державного кордону за європейськими стандартами. Цілі, функції та фази розвитку системи охорони кордону. Інтеграційний (комплексний) підхід щодо створення системи охорони кордону в ЄС. Основні елементи та процеси охорони державного кордону. Удосконалення системи охорони та захисту державного кордону України.

Тема 5. Протидія загрозам територіальній цілісності та суверенітету України

Сучасні війни та воєнні конфлікти. Сутність війни та основні теорії її походження. Локальна війна та воєнний конфлікт. Класифікації воєн та воєнних конфліктів. Ознаки класифікації воєн. Класифікації воєнних конфліктів. Асиметрія воєнного конфлікту. «Гібридна» війна та її особливості. Основні підходи до розуміння поняття «гібридна» війна. Мета, завдання та методи «гібридної» війни. Інформаційно-психологічна складова «гібридної» війни. Основні підходи до розуміння поняття «інформаційна війна». Мета, завдання та методи інформаційно-психологічних війн. Механізми ведення інформаційно-психологічних війн та основні форми впливу на масову свідомість.

Пріоритетні напрями вирішення проблем захисту територіальної цілісності та суверенітету держави. Зміцнення обороноздатності держави та розвиток сектору безпеки й оборони. Створення політичних, соціально-економічних, організаційно-правових умов для ефективного захисту суверенітету та територіальної цілісності України. Загальний нарис безпекової ситуації навколо України. Актуальні загрози життєво важливим інтересам України.

Захист територіальної цілісності та суверенітету України як проблематика її національної та прикордонної безпеки. Основні завдання та напрями протидії загрозам територіальної цілісності та суверенітету України.

Тема 6. Протидія транснаціональній організованій злочинності на державному кордоні України

Виклики глобалізації для прикордонної безпеки України. Міжцивілізаційний конфлікт цінностей та криза ідентичності. Міжнародний тероризм і тенденції його трансформації. Виклики транснаціоналізації світової економіки. Глобалізація як фактор транснаціональної злочинності. Поняття та класифікація факторів транснаціональної організованої злочинності. Види та форми транснаціональної організованої злочинності. Особливості структури транснаціональних злочинних організацій.

Транснаціональна організована злочинність як реальна загроза прикордонній безпеці України. Незаконний обіг зброї та незаконна торгівля наркотичними засобами, психотропними речовинами. Нерегульована міграція як транснаціональна (транскордонна) загроза. Транснаціональна (транскордонна) торгівля людьми.

Міжнародні політико-правові засади управління нерегульованою міграцією та протидії торгівлі людьми. Міжнародні організації та система міжнародно-правових актів регулювання міграційних процесів. Міжнародний досвід боротьби з торгівлею людьми.

Запобігання транснаціональній організованій злочинності в Україні. Внутрішньодержавні суб'єкти протидії транснаціональній організованій злочинності та їх основні завдання. Нормативно-правові акти України з питань регулювання міграційних процесів та боротьби з транснаціональними злочинами у сфері торгівлі людьми. Інституційні та організаційні механізми протидії основним глобалізаційним викликам та загрозам прикордонній безпеці України.

Державне управління прикордонною безпекою як владний інструмент реалізації прикордонної політики України. Європейський досвід управління безпекою кордонів як «дорожня карта» в реалізації прикордонної політики України. Концептуальні засади інтегрованого управління кордонами. Функції та механізми інтегрованого (комплексного) управління кордонами. Основні напрями розвитку інтегрованого управління кордонами в аспекті реалізації прикордонної політики України. Удосконалення прикордонної діяльності в системі прикордонної безпеки України.

Форми (методи) навчання: лекції та групові заняття (з використанням методів проблемного навчання і візуалізації); семінари (з використанням інтерактивних методів), індивідуальна робота (індивідуальні завдання), самостійна робота.

Форми оцінювання результатів навчання: усне опитування, тестування, захист практичних робіт, підсумковий контрольний захід. **Вид семестрового контролю:** залік

ПОЛІТИКА КУРСУ

Оцінювання знань, вмінь та навичок слухачів здійснюється за методикою, визначеною «Положенням про оцінювання знань здобувачів вищої освіти в Національній академії ДПСУ України».

Курс передбачає аудиторні заняття, індивідуальну роботу і роботу у складі групи, а також самостійне вивчення матеріалу з використанням консультації викладача.

Середовище в аудиторії є творчим, відкритим до конструктивної критики.

Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлені терміни.

Якщо здобувач вищої освіти був відсутній на заняттях, обов'язкових для оцінювання з будь-якої причини, він/вона відпрацьовують навчальні питання та завдання в часи самостійної підготовки та у встановлені викладачем терміни обов'язково звітують про опанування ними навчального матеріалу.

Під час навчання не допустимо порушення академічної доброчесності.